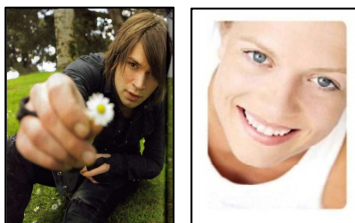

**Het gaat beter, maar
nog niet goed.**

RESULTATEN
PINK PANEL KENNEMERLAND
2013

DIGITAAL ONDERZOEKSPANEL VEILIGHEID
LESBISCHE VROUWEN, HOMOSEKSUELE MANNEN,
BISEKSUELEN EN TRANSGENDERS (LHBT's)
IN KENNEMERLAND

Auteur

Marjolein van Haften

Eindredactie

Frederique Janss

Advies

Sjoerd Bosma

Bureau Discriminatiezaken Kennemerland is een onafhankelijke organisatie die werkt aan het stimuleren van een tolerante samenleving en het tegengaan van ongelijke behandeling.

Iedereen kan bij ons terecht voor steun bij alle vormen van discriminatie en ongelijke behandeling. We behandelen en registreren individuele klachten, doen onderzoek, geven voorlichting en trainingen en adviseren organisaties op het gebied van antidiscriminatiebeleid en gelijke behandeling.

Bureau Discriminatiezaken Kennemerland

Postbus 284

2000 AG Haarlem

Tel. 023 5315842

info@bdkennemerland.nl

www.bdkennemerland.nl

juni 2013

Samenvatting

Het Pink Panel is een digitaal onderzoekspanel dat bestaat uit lesbische vrouwen, homo-seksuele mannen, biseksuelen, en transgenders (LHBT's) in Kennemerland. Het onderzoek wordt sinds 2008 jaarlijks uitgevoerd. Deelnemers krijgen één keer per jaar een vragenlijst toegestuurd van Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD).

Het doel van het Pink Panel is het in kaart brengen van veiligheidsbeleving van LHBT's en hun eigen discriminatie ervaringen in Kennemerland.

In dit rapport zetten wij de meest recente resultaten (meting januari 2013) steeds af tegen de resultaten in voorgaande jaren, hierdoor worden ontwikkelingen in tijd zichtbaar.

Om inzicht te krijgen in de impact van Haarlem Roze Stad op LHBT's zijn hierover eenmalig enkele vragen toegevoegd.

Resultaten

In het onderzoek vragen wij naar het veiligheidsgevoel van LHBT's aan de hand van stellingen en vervolgens gaan we dieper in op de eigen ervaringen van de respondenten. Het gaat over de veiligheidsbeleving en ervaring met discriminatie of ongelijke behandeling in de eigen woonomgeving, de werkomgeving, het uitgaansleven, de openbare ruimte / winkels / openbaar vervoer en de sportvereniging.

Ten aanzien van de veiligheidsbeleving lijkt het erop dat de Pink Panel respondenten zich het afgelopen jaar veiliger zijn gaan voelen. Het aandeel respondenten dat in zijn of haar directe omgeving steeds meer verhalen hoort over intolerantie jegens LHBT's is gedaald. Ook geven minder mensen aan dat zij het afgelopen jaar intolerantie hebben ervaren en geeft een hoger aandeel aan dat dit minder is geworden (20% versus 3% in voorgaande jaren).

Of het nu gaat om hand in hand lopen of het gevoel dat de eigen gemeente veiliger is geworden: op basis van dit onderzoek (let op: een kleine steekproef) lijkt het in Kennemerland de goede kant op te gaan. Dit oogt tegenstrijdig met het toegenomen aantal discriminatieklachten bij Bureau Discriminatiezaken en de politie. Echter, die toename zegt naar ons idee vooral iets over de toegenomen meldingsbereidheid. Discriminatie was er al.

Meer respondenten dan in voorgaande jaren menen dat zij veilig hand in hand kunnen lopen in hun eigen wijk. Dit geldt ook voor het gevoel dat de eigen gemeente minder onveilig is geworden. Desondanks betekent dit nog steeds dat ruim een derde van de respondenten meent dat zij in hun eigen wijk niet hand in hand kunnen lopen. En circa een vijfde het gevoel heeft dat hun gemeente onveiliger is geworden voor LHBT's.

In onderstaande tabellen worden de uitkomsten over de eigen ervaringen per maatschappelijk terrein samengevat. Let op: kleine absolute aantallen, verschillende aantallen respondenten per jaar: hierdoor kunnen de percentages in tabel 2 soms nogal fluctueren.

Het aantal deelnemers van het Pink Panel in Kennemerland is, met name dankzij de werving in 2012, flink toegenomen van 42 in 2008 naar 45 en 92 deelnemers in respectievelijk 2010 en 2013. Degenen die ook daadwerkelijk de vragenlijst invullen en retour zenden noemen we respondenten.

	2013	2010	2008
Aantal respondenten:	56	35	33

Tabel 1. Heeft u zelf de afgelopen zes maanden intolerantie/discriminatie ervaren vanwege uw seksuele geaardheid? Absolute aantallen.

Maatschappelijk terrein	2013	2010	2008
Ja, in de eigen wijk	8	5	4
Ja, op het werk	4*	6*	3
Ja, tijdens uitgaan	4	3	9
Ja, in winkels/op straat/in OV	5	4	6

Tabel 2. Heeft u zelf de afgelopen zes maanden intolerantie/discriminatie ervaren vanwege uw seksuele geaardheid? Percentages.

Maatschappelijk terrein	2013	2010	2008
Ja, in de eigen wijk	15%	14%	12%
Ja, op het werk*	9%	21%	10%
Ja, tijdens uitgaan	8%	10%	27%
Ja, in winkels/op straat/in OV	11%	12%	18%

*in 2010 en 2013 inclusief opmerkingen en grapjes die als vervelend worden ervaren

In de eigen wijk: Als het gaat om eigen ervaren incidenten dan zien we vrij stabiele uitkomsten, tussen de 12 en 15% heeft het afgelopen half jaar zelf ervaring gehad met intolerantie c.q. discriminatie. Hoewel stabiel, is het een hoog aantal: één op de zeven, één op de acht.

In de meting van 2013 hebben we een nieuwe vraag opgenomen. Hieruit blijkt dat 75% van de respondenten zich (zeer) veilig voelt in de eigen wijk, 13% voelt zich niet zo veilig en 4% voelt zich (zeer) onveilig om in de eigen wijk voor haar of zijn seksuele geaardheid uit te komen.

In de werkomgeving heeft een zeer beperkt aantal mensen te maken met vervelende grapjes en/of discriminatie. Eveneens constateren we dat minder mensen zonder voorbehoud op hun werk voor hun seksuele gerichtheid lijken uit te komen. Het percentage dat openheid hierover laat afhangen van de situatie of de persoon lijkt toegenomen.

We zien een afname van eigen ervaren discriminatie incidenten tijdens het uitgaan. Deze ontwikkeling is in 2010 in gang gezet.

Ruim 90% van de respondenten heeft de afgelopen zes maanden geen intolerantie of discriminatie ervaren op grond van haar/zijn seksualiteit bij het uitgaan. Dit betekent dat de overige, bijna 10%, respondenten hier wel ervaring mee hebben gehad. Hierbij ging het om schelden, bedreigingen of ander agressief gedrag. Het aantal personen dat hier ervaring mee heeft gehad lijkt gedaald ten opzichte van 2008.

We dienen in ogenschouw te nemen dat de Pink Panel respondenten vooral in de leeftijdscategorieën 30+ en 60- vallen. De uitkomsten over het uitgaansgedrag en de bijbehorende ervaringen zeggen niets over de uitgaanservaringen van jongeren (-30).

- De overgrote meerderheid, 90%, van de respondenten heeft de afgelopen zes maanden geen intolerantie of discriminatie ervaren op straat, in winkels of in het openbaar vervoer op grond van haar/zijn seksuele geaardheid. Dit betekent dat ongeveer 10% hiermee wel te maken had.
Het ging hierbij om discriminerende opmerkingen en schelden. Amsterdam en Haarlem worden beiden tweemaal genoemd, Velsbroek eenmaal.
Het percentage respondenten dat hiermee te maken heeft gehad is de afgelopen jaren gedaald.

Uit de cijfers van het Bureau Discriminatiezaken blijkt dat er in 2012 een sterke toename was van het aantal discriminatieklachten op grond van seksuele gerichtheid. Er is sprake van bijna een verdrievoudiging. We mogen hieruit concluderen dat vooral de meldingsbereidheid van LHBT's is toegenomen.

In Utrecht en Amersfoort hanteert het antidiscriminatiebureau dezelfde Pink Panel methodiek als Bureau Discriminatiezaken. Wij vergelijken de uitkomsten met de uitkomsten van Haarlem (niet geheel Kennemerland dus, zoals in de rest van het rapport). De responspercentages van de onderzoeken liggen rond de 70%. Haarlem heeft met 79% de hoogste respons. Enkele uitkomsten zijn in grote lijnen vergelijkbaar, zoals het veiligheidsgevoel in de eigen wijk.

De Pink Panel respondenten in Kennemerland waren zeer betrokken en bekend met de Haarlem Roze Stad- activiteiten. Hoewel het merendeel van de respondenten aangeeft dat de activiteiten van HRS niet van invloed zijn geweest op de openheid over haar of zijn seksuele geaardheid geeft een aanzienlijk deel (bijna een derde) aan dat dit (misschien) wel het geval is geweest.

Inhoud

Inleiding	7
1. Over het Pink Panel onderzoek	9
2. Resultaten Pink Panel	12
- Veiligheidsbeleving	
- De eigen woonwijk	
- De werkomgeving	
- Uitgaan	
- Openbare ruimte: op straat, in winkels en in het OV	
- Sportvereniging	
- Haarlem Roze Stad	
3. Discriminatieklachten op grond van (homo) seksuele gerichtheid	26
4. Benchmarking Utrecht, Amersfoort en Haarlem	27
5. Conclusies	30
Bijlagen	33

Inleiding

In dit rapport schetsen wij, Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD), een beeld van de veiligheidsbeleving van lesbiënnes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) in Kennemerland en hun ervaringen met intolerantie en discriminatie op grond van seksuele geaardheid. De resultaten zijn verkregen door middel van het Pink Panel, een digitale onderzoeksmethode, ontwikkeld door het BD.

In 2007 was in Amsterdam sprake van een uitbarsting van geweld tegen, vooral, homoseksuele mannen. Het aantal klachten over discriminatie in Kennemerland bij het BD bleef relatief laag, ook werd er weinig aangifte gedaan bij de politie in deze regio. Maar betekende dit ook dat het onderwerp discriminatie hier minder speelde? Het BD vroeg zich af wat de stand van zaken was in Haarlem en omgeving. Sinds 2008 doet het BD jaarlijks onderzoek onder LHBT's in Kennemerland.

Op de website van Bureau Discriminatiezaken www.bdkennemerland.nl staat meer informatie over het Pink Panel en de eerder uitgebrachte publicaties hieromtrent.

De inhoud van dit rapport heeft een signalerende functie en zal worden gepresenteerd aan belangenorganisaties, Colleges van Burgemeester en Wethouders, raadscommissies, politie, Openbaar Ministerie en andere belanghebbenden.

Weinig bekend over veiligheid LHBT's

Zoals gezegd, er was weinig bekend over de beleving en ervaringen van LHBT's in Kennemerland. Alle aandacht in media ging uit naar Amsterdam en enkele andere grote steden. Door het Pink Panel onderzoek hebben we sinds enkele jaren redelijk goed in beeld hoe veilig LHBT's zich voelen om voor hun seksuele geaardheid uit te komen, bijvoorbeeld in hun eigen woonwijk of op het werk. Tevens is bekend of, hoe vaak en waar LHBT's te maken krijgen met discriminatie die zich openbaart in de vorm van pesten, schelden, ongelijke behandeling of geweld.

In 2012 is Haarlem uitgeroepen tot Roze Stad. Het te verwachten effect van Haarlem Roze Stad (HRS) was dat homoseksuelen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders in de stad op allerlei terreinen steeds zichtbaarder zouden worden.

Tijdens de raadscommissie Samenleving van de gemeente Haarlem op 21 juni 2012 presenteerde het BD haar rapport *Trend of Incident? Over vijandigheid tegen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen in Nederland en Kennemerland*¹. Dat rapport werd beschouwd als een nulmeting; een beschrijving van de roze stand van zaken in Haarlem in 2011.

Aan de hand van de meest recente Pink Panel meting in januari 2013 kunnen we opnieuw uitspraken doen over de veiligheidsbeleving van LHBT's in Kennemerland en hun ervaringen met intolerantie en discriminatie op grond van seksuele geaardheid. In het rapport zetten wij de meest recente resultaten steeds af tegen de resultaten in voorgaande jaren, hierdoor worden ontwikkelingen in de loop der tijd zichtbaar.

Om inzicht te krijgen in de impact van Haarlem Roze Stad op LHBT's zijn hierover eenmalig enkele vragen toegevoegd.

¹ November 2011, Bureau Discriminatiezaken Kennemerland.

Opzet van het rapport

De opzet van dit rapport is als volgt. In hoofdstuk 1 wordt eerst ingegaan op de Pink Panel onderzoeksmethode en worden enkele voorbehouden gemaakt ten aanzien van de resultaten. In hoofdstuk 2 staan de resultaten centraal. We zoomen eerst in op de algemene veiligheidsbeleving van LHBT's aan de hand van stellingen.

Vervolgens kijken we hoe veilig LHBT's zich voelen in de eigen wijk en welke factoren hierop van invloed zijn. We beschrijven of, hoe vaak en waar zich discriminatie-incidenten hebben voorgedaan en hoe LHBT's hierop reageren.

Hierna staat de werkomgeving centraal. Hoe open zijn LHBT's over hun seksuele geaardheid? Heeft men op het werk weleens te maken gehad met discriminatie en welke actie ondernam men naar aanleiding daarvan?

Daarna worden vergelijkbare vragen gesteld over de maatschappelijke terreinen uitgaansleven, openbare ruimte (straat, winkels, openbaar vervoer) en sport. In de laatste paragraaf gaan we in op de ervaren impact van Haarlem Roze Stad op LHBT's. In hoofdstuk 3 beschrijven we de ontwikkeling van het aantal discriminatieklachten op grond van seksuele gerichtheid bij het Bureau Discriminatiezaken en de politie.

In hoofdstuk 4 staat vergelijkend onderzoek met de steden Utrecht en Amersfoort centraal. In deze steden hanteert het antidiscriminatiebureau dezelfde Pink Panel methodiek als in Haarlem/Kennemerland. Het betreffende antidiscriminatiebureau Art.1 Midden Nederland heeft de naam, het beeldmerk en de methodiek overgenomen van het BD. Er worden vergelijkbare vragen gesteld.

In hoofdstuk 5 volgen de belangrijkste conclusies.

1. Over het Pink Panel onderzoek

Het Pink Panel is een digitaal onderzoekspanel dat bestaat uit lesbische vrouwen, homo-seksuele mannen, biseksuelen, en transgenders (LHBT's) in Kennemerland. Deelnemers krijgen één keer per jaar een vragenlijst toegestuurd van Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD).

Het doel van het Pink Panel is het in kaart brengen van de veiligheidsbeleving en van eigen, recente, ervaringen met discriminatie of intolerantie op grond van de seksuele geaardheid van LHBT's in Kennemerland.

Door middel van het Pink Panel wordt structureel contact onderhouden met de 'doelgroep': LHBT's woonachtig in Kennemerland. De focus is regionaal.

Signalerend en structureel onderzoek

Het onderzoek heeft een signalerende functie, er wordt systematisch gemonitord, maar het onderzoek is niet representatief voor de totale groep LHBT's in Kennemerland en leidt niet tot algemeen geldende uitkomsten. De resultaten dienen derhalve voorzichtig te worden geïnterpreteerd.

De meerwaarde van het Panel is dat het ontwikkelingen laat zien door de metingen in verschillende jaren. Er zijn eerder twee meetmomenten geweest. Hierover is in augustus 2008 en april 2010 gerapporteerd.

In de maand januari van 2013 vond de derde meting plaats. Door de systematische en structurele vorm van onderzoek (elk jaar vrijwel identieke vragenlijsten) staan de uitkomsten niet meer op zichzelf, maar worden ontwikkelingen in de loop der tijd zichtbaar.

Deelnemers en respondenten

Het Pink Panel onderzoek betreft kleine aantallen respondenten. Zeker als we ervan uitgaan dat ongeveer 5% van de Kennemerlandse bevolking (circa 520.000 inwoners) LHBT is, dan komen we op 26.000 LHBT's.

In 2013 hebben bijna 60 LHBT's meegewerkt aan het onderzoek, voornamelijk in de leeftijd van 30 tot 60 jaar met een autochtone achtergrond. Het onderzoek geeft een beeld van de veiligheidsgevoelens van een diverse groep mensen werkzaam in verschillende branches en woonachtig in heel Kennemerland.

Het aantal deelnemers van het Pink Panel in Kennemerland is, met name dankzij de werving in 2012, flink toegenomen van 42 in 2008 naar 45 en 92 deelnemers in respectievelijk 2010 en 2013. Degenen die ook daadwerkelijk de vragenlijst invullen en retourneren noemen we respondenten.

	2013	2010	2008
Aantal respondenten:	56	35	33

We streven naar een vergroting van het aantal respondenten van het Pink Panel. Circa 300 deelnemers in verschillende leeftijdscategorieën is statistisch gezien representatief te noemen.

Meer over de inhoud van het onderzoek

In het onderzoek worden verschillende maatschappelijke terreinen belicht: de eigen woonomgeving, de werkomgeving, het uitgaansleven, de openbare ruimte / winkels / openbaar vervoer en de sportvereniging. Het is belangrijk om ons te realiseren dat sommige terreinen niet vrijblijvend zijn, zoals de eigen woonomgeving en de werkplek. Dit in tegenstelling tot uitgaan en sport. Op het werk genieten mensen bijvoorbeeld meer bescherming tegen discriminatie dan op andere terreinen, onder andere door de Algemene Wet Gelijke Behandeling en de Arbowet.

De incidenten die worden genoemd en beschreven, hebben 'onlangs' en 'dichtbij huis' plaatsgevonden, dit maakt het onderzoek indringend. Het gaat zoals u zult lezen niet alleen om een keer uitgescholden worden op straat, maar een deel van de mannen en vrouwen ervaart in de eigen woonwijk en in de eigen werkomgeving, dus van bekenden, met regelmaat intolerantie.

Het onderzoek geeft inzicht in de situatie in heel Kennemerland. Wij hebben ook naar de postcode gevraagd van de respondenten, daardoor kunnen wij direct een koppeling leggen tussen wijken, gemeenten en (on)veiligheidsgevoelens.

Het Pink Panel is een vorm van belevings- en ervaringsonderzoek; de ervaringen zijn niet juridisch of anderszins getoetst op daadwerkelijke discriminatie.

Ruimte voor interpretatie

De vraagstelling is vaak open, zonder enige uitleg van begrippen vooraf. Bij sommige vragen levert dit veel ruimte op voor interpretatie. Zo wordt er gevraagd naar de eigen ervaringen met intolerantie of discriminatie vanwege haar of zijn homo- of biseksualiteit. Het Bureau Discriminatiezaken heeft niet vooraf gedefinieerd wat onder discriminatie, intolerantie of veiligheid wordt verstaan. Wel worden er keuzemogelijkheden aangeboden. De respondent verwoordt zijn of haar eigen ervaring en wij hebben de antwoorden zo feitelijk mogelijk weergegeven.

Aanleiding en geschiedenis Pink Panel

Mede naar aanleiding van het geweld gericht tegen homoseksuelen in Amsterdam in 2007 is het Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD) gestart met het Pink Panel om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van LHBT's in Kennemerland

Bij de eerste rapportage in 2008 had het Pink Panel 33 deelnemers, in 2010 is dit aantal gestegen naar 45 deelnemers. In 2012 heeft het Bureau Discriminatiezaken, mede dankzij de activiteiten rondom Haarlem Roze Stad goed kunnen werven en dit heeft geleid tot een flinke toename van het aantal Pink Panel deelnemers. Het totale aantal deelnemers is gestegen naar 92.

Pink Panel - meting januari 2013

In deze rapportage doen wij verslag over de meting die in januari 2013 plaatsvond maar ging over het afgelopen half jaar (2012) omdat wij steeds vroeger naar ervaringen in de afgelopen zes maanden. Wij vergelijken de uitkomsten zoveel mogelijk met de uitkomsten in de voorgaande jaren.

Respons

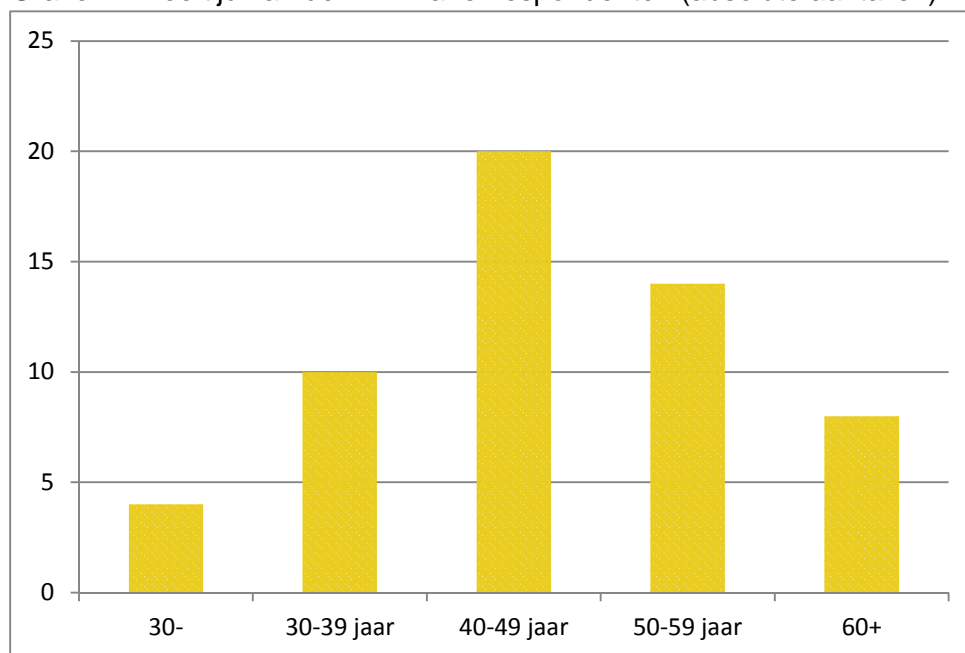
Alle 92 Pink Panel deelnemers kregen een digitale link van het onderzoek per e-mail toegestuurd. Daarnaast hebben enkele Pink Panel deelnemers het onderzoek nog verspreid onder vrienden en bekenden. Uiteindelijk heeft dit geleid tot 56 bruikbare, volledig ingevulde enquêtes. Uitgaande van de 92 deelnemers en vijf ad hoc invullers samen komen we uit op een respons van 58%.

Wie zijn respondenten Pink Panel?

De 56 Pink Panel respondenten zijn 32 mannen met een homoseksuele geaardheid, 19 vrouwen met een lesbische geaardheid, één biseksuele man, één biseksuele vrouw, één transgender vrouw, één transseksuele vrouw en één vrouw die ('toevallig') nu een relatie heeft met een vrouw.

De Pink Panel respondenten wonen of werken in Kennemerland. Van de 56 respondenten wonen er 39 in Haarlem, vier in Velsen en drie in Heemstede. De anderen wonen verspreid over de regio, onder andere in de gemeente Haarlemmermeer, Beverwijk, Heemskerk en Zandvoort. Vier respondenten wonen buiten de regio, maar werken in Kennemerland.

Grafiek 1. Leeftijd van de Pink Panel respondenten (absolute aantallen)

De Pink Panel respondenten blijken qua leeftijd een wat ouder gezelschap, met een gemiddelde leeftijd van 47 jaar. De meeste respondenten vallen in de leeftijdscategorie 40-49 jaar. Deze groep is sterk oververtegenwoordigd. 7% is jonger dan 30 jaar en 15% is 60 jaar of ouder. De groepen jonger dan 30 jaar en ouder dan 60 jaar zijn sterk ondervertegenwoordigd in het onderzoek.

De respondenten van het Pink Panel zijn autochtone Nederlanders en het panel is derhalve niet representatief voor alle Kennemerlandse LHBT's: de groep LHBT's met een etnische achtergrond ontbreekt.

2. Resultaten Pink Panel

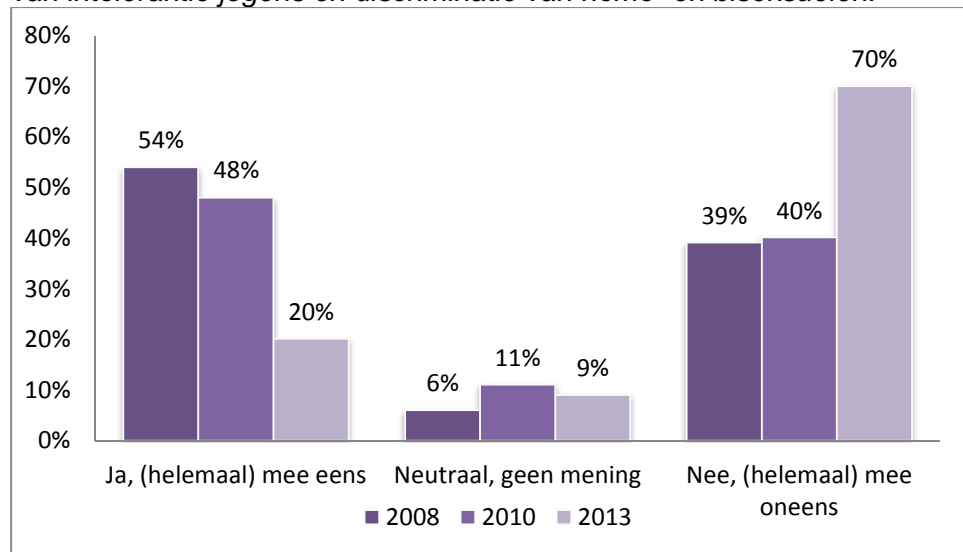
a. Veiligheidsbeleving

Verhalen van anderen

Om de veiligheidsbeleving te meten vroegen wij eerst naar antwoorden op algemene stellingen. Dit geeft ons inziens een beeld van het algemene klimaat ten opzichte van homo- en biseksuelen zoals de respondenten dit ervaren.

Verhalen van anderen zijn van invloed op de veiligheidsbeleving: het maakt hen bewust van hun eigen kwetsbaarheid. Hieronder worden de antwoorden van de Pink Panel respondenten weergegeven.

Grafiek 2. Stelling. Het afgelopen jaar hoor ik in mijn directe omgeving steeds meer verhalen van intolerantie jegens en discriminatie van homo- en biseksuelen.

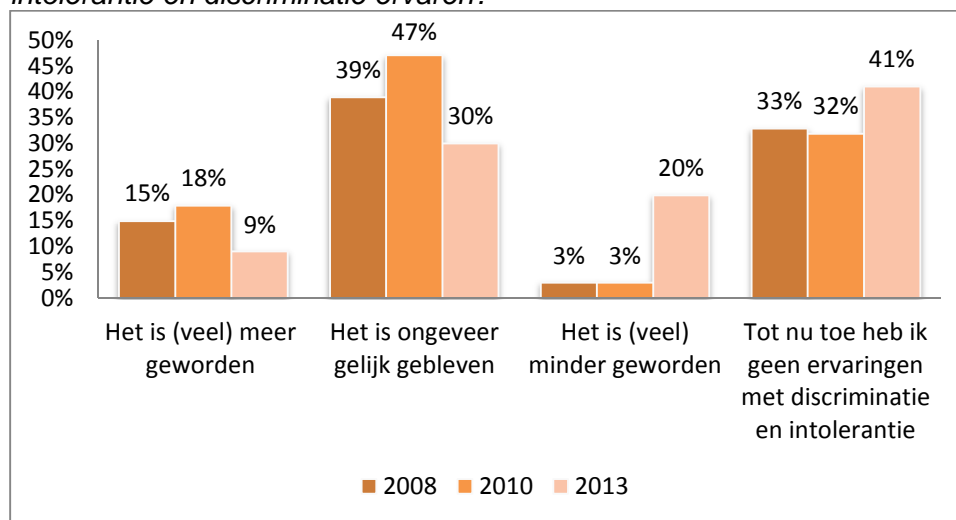
Begin 2013 is 20% van de respondenten het eens met de stelling. In 2008 was dit 54%. Een dalende lijn tekent zich hier af.

Feit blijft dat een deel van de respondenten, één op de vijf in 2013, het afgelopen jaar steeds meer verhalen hoort van intolerantie jegens en discriminatie van LHBT's.

Eigen ervaringen

Ook de volgende vraag geeft inzicht of het gevoel van veiligheid het afgelopen jaar veranderd is. Het zegt daarbij meer over de eigen ervaringen van de respondenten. Het Bureau Discriminatiezaken heeft vooraf geen definitie gegeven van intolerantie en discriminatie. Het betreft hier een eigen interpretatie van de respondenten.

Grafiek 3. Als u het afgelopen jaar vergelijkt met voorgaande jaren, heeft u dan zelf meer intolerantie en discriminatie ervaren?

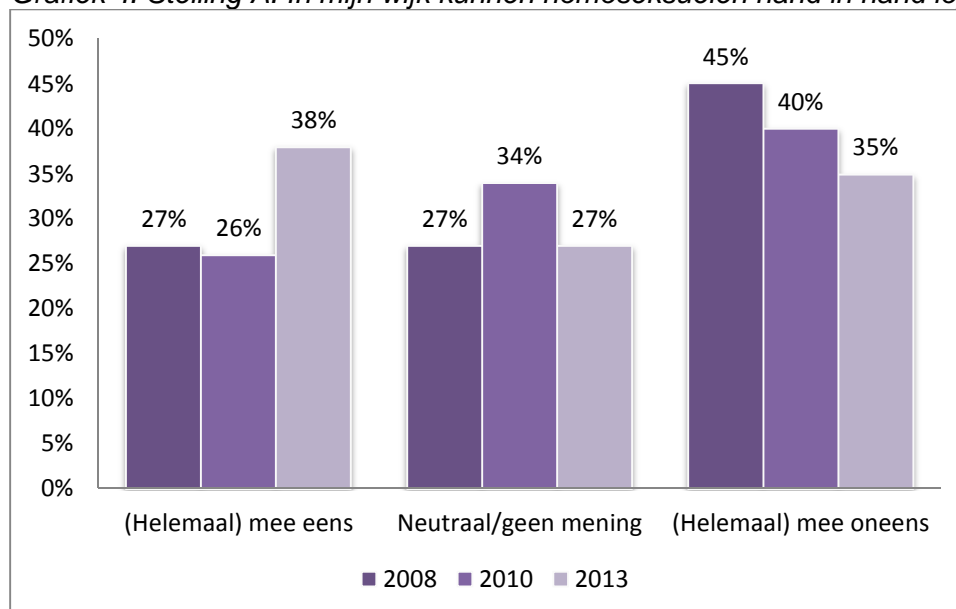
Het aantal mensen dat aangeeft dat zij het afgelopen jaar meer intolerantie en discriminatie hebben ervaren is afgenomen. Het aantal mensen dat meent dat zij minder intolerantie en discriminatie hebben ervaren is toegenomen. Deze uitkomsten lijken te corresponderen met de tendensen in grafiek 2.

Een grote groep zegt dat het ongeveer gelijk is gebleven. Opvallend is dat eveneens een grote groep respondenten aangeeft dat zij tot nu toe geen ervaring heeft met discriminatie.

Hand in hand lopen

Het hand in hand lopen wordt hier gebruikt als symbool voor het openlijk uitkomen voor een relatie met de ander, en als dat geen problemen oplevert dan kan dat worden gebruikt als een indicatie voor een gevoel van veiligheid.

Grafiek 4. Stelling A. In mijn wijk kunnen homoseksuelen hand in hand lopen.

38% van de respondenten is het hier (helemaal) mee eens, zij vinden dat zij in hun eigen woonwijk hand in hand kunnen lopen. Dit percentage is toegenomen vergeleken met voorgaande jaren.

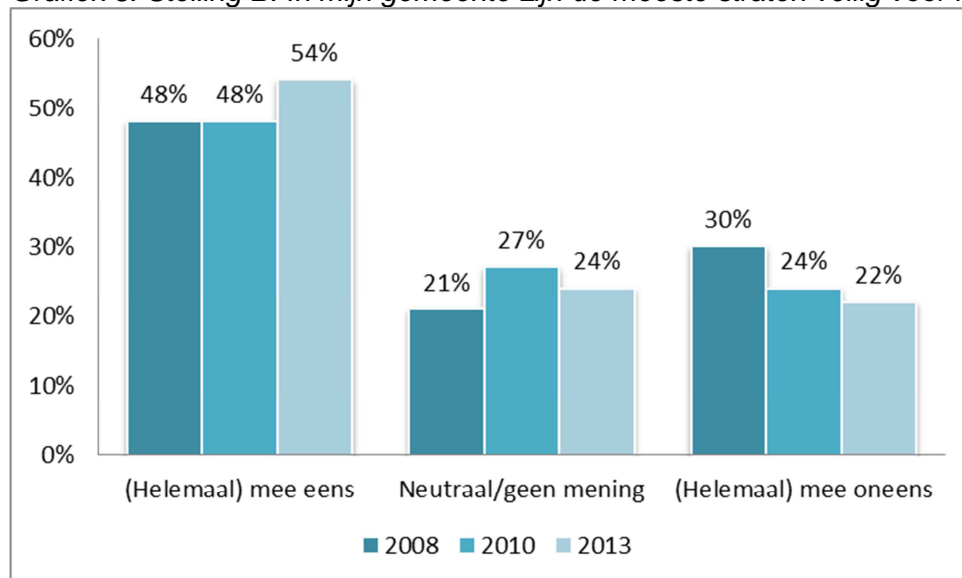
Dit betekent dat een kleiner aandeel het hiermee oneens is geworden. 35% meent niet hand in hand te kunnen lopen in hun wijk, dit was 45% in 2008. We kunnen op basis van uitkomsten in één jaar (en kleine aantallen) niet direct zeggen dat hier sprake is van een positieve ontwikkeling.

Ruim een derde van de respondenten meent dat zij in hun eigen wijk niet hand in hand kunnen lopen. Een groot deel (ruim een kwart) van de respondenten heeft hier in 2013 geen mening over.

Meeste straten veilig?

En hoe zit het met het algehele gevoel van veiligheid in de eigen gemeente? Om hier iets meer inzicht in te krijgen is deze vraag opgenomen in de vragenlijst. Deze vraag is lastig te interpreteren, want aan welke straten denken de respondenten? Circa een kwart heeft hierover geen mening. Toch is deze vraag interessant omdat het iets zegt over het veiligheidsgevoel dat de respondenten hebben.

Grafiek 5. Stelling B. In mijn gemeente zijn de meeste straten veilig voor homoseksuelen.

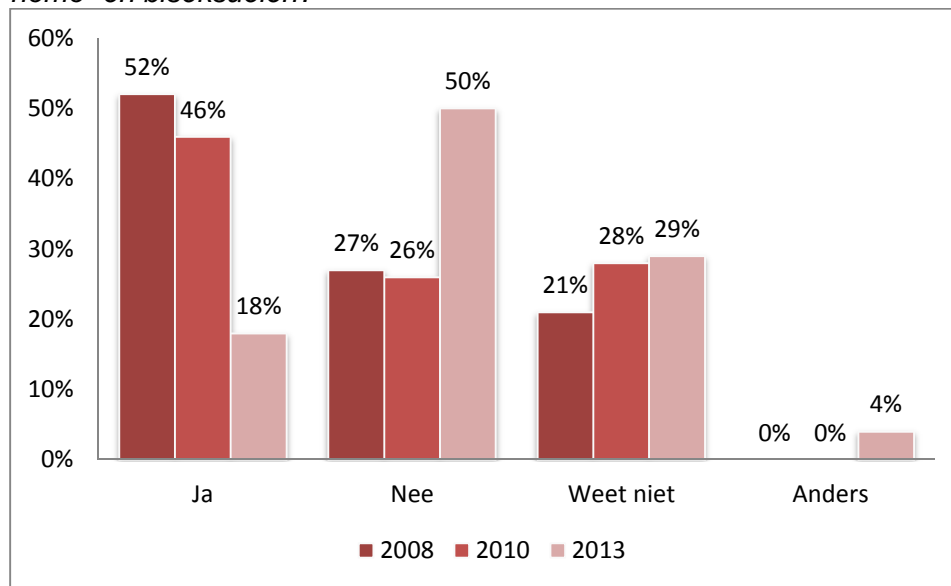

Meer dan de helft van de respondenten denkt dat de meeste straten in hun gemeente veilig zijn voor homoseksuelen. Dit percentage is licht toegenomen in vergelijking met voorgaande jaren. De groep die meent dat de meeste straten niet veilig zijn, is licht afgenomen.

Gemeente onveilig?

De volgende vraag lijkt op bovenstaande vraag, maar is anders geformuleerd. Respondenten kunnen aangeven of zij een verandering ervaren in het afgelopen jaar in hun eigen gemeente als het gaat om veiligheid voor LHBT's.

Grafiek 6. Stelling. Vindt u dat uw gemeente het afgelopen jaar onveiliger is geworden voor homo- en biseksuelen?

De helft van de respondenten vindt niet dat hun stad onveiliger is geworden (let op: niet onveiliger is niet hetzelfde als veiliger). Of het veiliger is geworden of hetzelfde is gebleven kunnen we niet opmaken uit deze vraag. Wel zien we dat 18% vindt dat hun gemeente het afgelopen jaar onveiliger is geworden. Dit zijn minder mensen dan in voorgaande jaren. Een hoog aandeel, bijna eenderde, weet het niet.

De mensen die vinden dat hun gemeente het afgelopen jaar onveiliger is geworden wonen in: Haarlem (7x), Beverwijk (1x), Velsen (1x) en Zandvoort (1x).

Enkele respondenten lichten hun antwoordkeuze veiliger of onveiliger toe:

- *Nee, in tegendeel. Ik heb door Roze Zaterdag veel ervaring gehad met tolerantie en acceptatie, bij veel hetero's ook.*
- *Door het Roze jaar heeft de gemeente een duidelijk signaal gegeven dat zij open staat voor diversiteit. Dit heeft een goed signaal afgegeven naar een breed publiek. Ik vraag me alleen af of het dat brede publiek ook bereikt heeft.*

Wie zorgt voor toenemende onveiligheid?

Gevraagd is wie vooral verantwoordelijk zijn voor de toenemende onveiligheid. Meerdere antwoorden waren hierbij mogelijk. Een deel van de respondenten antwoordt dat 'mensen in het algemeen' minder tolerant zijn ten opzichte van homo- en biseksualiteit. Maar een deel wijst daarnaast allochtone jongeren en migrantengroepen aan als partijen die zorgen voor een verminderd veiligheidsgevoel.

Combineren van vragen

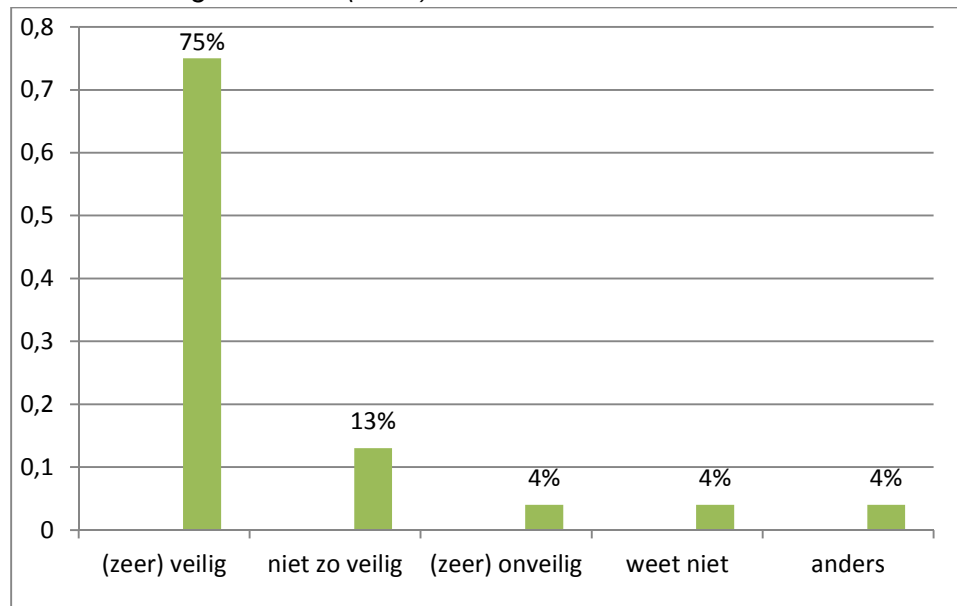
Er zijn acht respondenten van het onderzoek die het zowel met stelling A als met stelling B (helemaal) oneens zijn. Zij menen dat homoseksuelen in hun wijk niet hand in hand kunnen lopen en tevens denken zij niet dat de meeste straten in hun gemeente veilig zijn voor homoseksuelen.

Zij hebben het over de volgende gemeenten: Haarlem (5x), Velsen, Zandvoort en Beverwijk. In de bijlage staat een overzicht met postcode-gebieden.

b. De eigen woonwijk

Wij hebben bij de laatste meting (januari 2013) een vraag toegevoegd over hoe veilig men zich voelt om in zijn of haar eigen wijk voor zijn of haar seksuele geaardheid uit te komen (naast de vraag / stelling over hand in hand lopen). De antwoordcategorieën lopen uiteen van zeer veilig tot zeer onveilig.

Grafiek 7. Hoe veilig voelt u zich om in uw eigen wijk uit te komen voor uw lesbische, homo- of biseksuele geaardheid (2012)?

75% van de respondenten voelt zich (zeer) veilig, 13% voelt zich niet zo veilig en 4% voelt zich (zeer) onveilig om voor haar of zijn seksuele geaardheid uit te komen.

Van de respondenten die zich 'niet zo veilig voelen' wonen er drie in Haarlem in postcodegebieden: 2011, 2022 en 2023. De overige wonen in Beverwijk (1944), Velsen (1991), Zandvoort (2042) en Alkmaar (1813).

De twee respondenten die zich (zeer) onveilig voelen, wonen in Haarlem in de postcode gebieden 2035 en 2037. Zij lichten hun antwoordkeuze toe:

- *Ik woon in een wijk met veel buitenlanders, die begrijpen dit (transgender) niet.*
- *Ik woon in een buurt met veel gedoe, burenruzies en intolerantie naar elkaar. Korte lontjes, veel hangjongeren en sfeerloos. Ook veel troep op de grond.*

Tabel 3. Komt u in uw eigen straat en wijk openlijk uit voor uw homo- of biseksualiteit?

	2013 Abs	2013 %	2010 Abs	2010 %	2008 Abs	2008 %
Ja	39	75%	29	83%	25	76%
Nee	4	8%	1	3%	3	9%
Afhankelijk van situatie/personen	9	17%	5	14%	5	15%
<i>Totaal</i>	<i>52</i>	<i>100%</i>	<i>35</i>	<i>100%</i>	<i>33</i>	<i>100%</i>

75% van de respondenten komt in 2012 in zijn of haar eigen straat of wijk uit voor haar seksuele geaardheid. Dit is de afgelopen jaren ongeveer gelijk gebleven.

Veiligheidsfactoren in de eigen wijk

Om meer inzicht te krijgen in het veiligheidsgevoel van de respondenten in hun eigen wijk hebben wij gevraagd of zij factoren konden noemen die hierbij een rol spelen. Dit heeft geleid tot een zeer gevarieerde en grote hoeveelheid antwoorden (zie bijlage).

Om 51 citaten van respondenten te kunnen analyseren en samen te vatten, hebben we gebruik gemaakt van de zogenaamde *wordcloud*. Hoe groter de woorden zijn afgedrukt des te vaker deze zijn genoemd. Hieronder staan bijvoorbeeld: hogeropgeleid, burecontact, neutraal, blank, open(heid), (geen) Marokkanen, bovengemiddeld (inkomen), groter afgedrukt omdat deze vaker worden genoemd. De *wordcloud* geeft een beeld van de meest genoemde factoren die volgens de respondenten het gevoel van veiligheid bepalen.

In combinatie met de citaten kunnen we constateren dat respondenten de volgende factoren noemen die een rol spelen bij het gevoel van veiligheid in hun buurt: hogeropgeleide en bovengemiddeld verdienende buurtgenoten, blanke Nederlanders, weldenkende mensen, weinig allochtone Nederlanders en weinig Marokkaanse-Nederlanders. Goed burecontact is belangrijk en het geeft een veilig gevoel als er bekenden wonen of andere lesbische en homostellen. Ook wordt aangegeven dat je vooral jezelf moet zijn, openheid leidt tot acceptatie, anderen menen dat het er ook toe bijdraagt als je 'neutraal' bent, geen aanstoot geeft en voldoet aan de norm.

Wordcloud: (zeer) veilig, n= 40

Uit onderstaande wordcloud (let op: klein aantal respondenten) komt naar voren dat de volgende factoren meespelen met het feit dat respondenten zich niet zo veilig of (zeer) onveilig voelen in hun woonwijk: mensen met een niet-Nederlandse achtergrond, hangjongeren, intolerantie in de wijk, angst voor negatieve reacties.

Wordcloud: niet zo veilig, (zeer) onveilig, n=11

Eigen ervaringen

Naast gevoelens van (on)veiligheid is het uiteraard belangrijk om te weten of en hoe vaak LHBT's in de eigen wijk zelf te maken krijgen met vervelende incidenten zoals discriminerende opmerkingen of schelden vanwege hun seksuele geaardheid.

Tabel 4. Heeft u de afgelopen zes maanden in uw straat of wijk intolerantie of discriminatie ervaren vanwege uw homo- of biseksualiteit?

	2013 Abs	2013 %	2010 Abs	2010 %	2008 Abs	2008 %
Ja	8	15%	5	14%	4	12%
Nee	45	85%	30	86%	29	88%
Totaal	53	100%	35	100%	33	100%

De overwegende meerderheid (85%) heeft de afgelopen zes maanden in de eigen straat of wijk geen intolerantie of discriminatie ervaren vanwege haar/zijn seksuele geaardheid. Dit percentage is de afgelopen jaren ongeveer gelijk gebleven.

Toch zeggen 8 personen (15% van de respondenten), dit wel te hebben ervaren. Dit percentage is ongeveer gelijk gebleven aan voorgaande jaren.

De acht personen die het afgelopen half jaar te maken hebben gehad met vervelende en zelfs bedreigende incidenten hebben het zwaar te verduren gehad; zij maken melding van 23 incidenten. Het ging hierbij om discriminerende opmerkingen (9x), pesten (3x), roddels (2x), vernielingen (2x), schelden (4x) en zelfs bedreigingen/geweld/agressief gedrag (3x). Zij wonen in Haarlem (postcode 2011, 2011, 2012, 2033, 2034), Beverwijk (postcode 1941), Velsen (postcode 1991) en Zandvoort (postcode 2042).

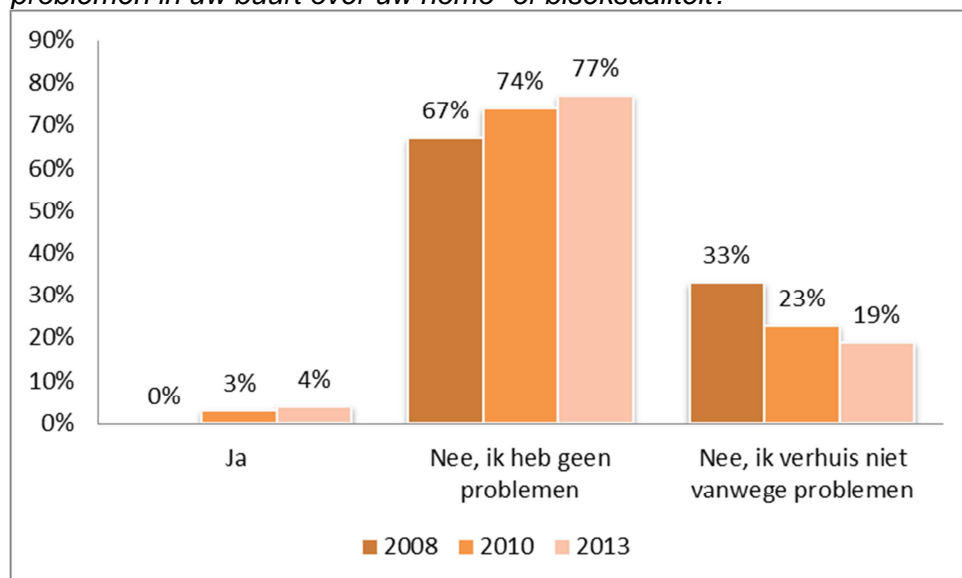
Tabel 5. Wat heeft u gedaan bij deze incidenten?

Maatschappelijk terrein	2013	2013
Ik heb er niets mee gedaan	10	44%
Wijkagent/politie gebeld	3	13%
Mensen direct aangesproken op hun discriminerende gedrag	3	13%
Een grote mond teruggegeven	2	9%
Aangifte gedaan bij de politie	1	4%
Emotionele ondersteuning gezocht bij familie of vrienden	1	4%
Het incident gemeld bij Bureau Discriminatiezaken	0	0%
Het incident gemeld bij een belangenorganisatie zoals COC	0	0%
Iets doen heeft toch geen zin	1	4%
Geen antwoord	2	9%
Totaal	23	100

De vraag over de eigen reactie van mensen die te maken krijgen met discriminatie incidenten is dit jaar toegevoegd. Het is belangrijk om te weten óf en hoe mensen naar aanleiding hiervan handelen. Bij 10 van de 23 gevallen heeft de betrokkene niets met het betreffende voorval gedaan. In vier gevallen was het incident zo ernstig dat men contact heeft gezocht met de politie, éénmaal heeft men aangifte gedaan.

Mensen aanspreken op hun gedrag, al dan niet met grote mond, was de aanpak van één op de vijf respondenten. Van geen enkele van deze 23 incidenten is melding gedaan bij het COC of bij het Bureau Discriminatiezaken.

Grafiek 8. Bent u de afgelopen zes maanden verhuisd of overweegt u te verhuizen vanwege problemen in uw buurt over uw homo- of biseksualiteit?

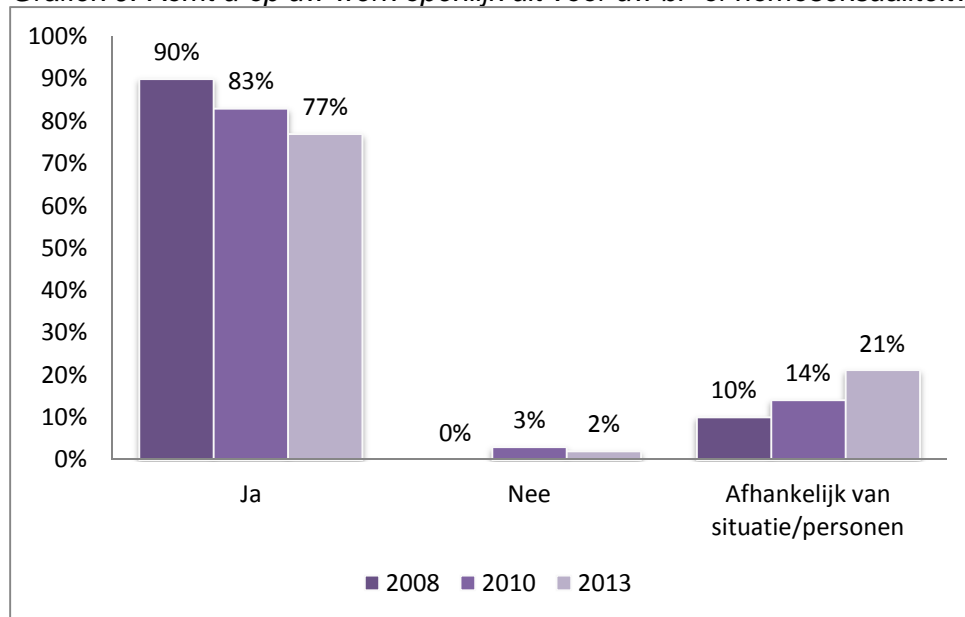
Het percentage respondenten dat aangeeft geen problemen te hebben is de afgelopen jaren gestegen. Het percentage mensen dat overweegt te verhuizen is ongeveer gelijk gebleven (let op: kleine aantallen).

c. Werkomgeving

Van de 56 respondenten hebben er 44 een baan, de anderen geven aan niet te werken. Van de werkende personen werken er 17 in de gezondheidszorg/welzijnssector, acht personen zijn zelfstandig ondernemer, zes werken er in de handel/zakelijke dienstverlening en twee bij het Openbaar Bestuur. De rest werkt onder meer in het onderwijs, de horeca, de bouw, de culturele sector etc.

Bijna 40% werkt in Haarlem, twee mensen werken in Amsterdam, twee op Schiphol, twee in Hoofddorp en de anderen werken in de regio Kennemerland of net daarbuiten.

Grafiek 9. Komt u op uw werk openlijk uit voor uw bi- of homoseksualiteit?

In 2013 komen 34 van de 44 mensen op hun werk openlijk uit voor hun homoseksualiteit. Dat is 77%. Negen mensen (21%) laten het afhangen van de collega of het werkcontact. Eén persoon geeft aan hiervoor niet uit te komen.

In vergelijking met voorgaande jaren lijken minder mensen op hun werk zonder enig voorbehoud uit te komen voor hun geaardheid, het percentage dat het laat afhangen van de situatie of de persoon lijkt toegenomen. We hebben niet gevraagd waarom mensen wel of niet openlijk uitkomen voor hun seksuele geaardheid en waar dit mee te maken heeft.

Tabel 6. Heeft u zelf op uw werk de afgelopen zes maanden weleens opmerkingen (grapjes, steken onder water) gehad over uw geaardheid die u als vervelend heeft ervaren?

	2013 Abs	2013 %	2010 Abs	2010 %
Nee	40	91%	23	79%
Ja	4	9%	6	21%
Totaal	44	100%	29	100%

Sinds 2010 vragen we of mensen op het werk te maken hebben met opmerkingen en/of grappen die refereren aan de seksuele geaardheid die mensen als vervelend ervaren. In 2010 en 2012/2013 hadden respectievelijk zes en vier respondenten hiermee onlangs te maken gehad. Hoewel het om kleine aantallen gaat zien we een lichte daling van het aantal incidenten.

Toelichting bij antwoordcategorie ja door respondenten:

- *Collega's en leidinggevenden maken flauwe grapjes* (niet bekend welke sector, in Haarlem). De respondent geeft aan hen er op aan te spreken.
- *Vooraf jonge jongens die elkaar HOMO noemen vind ik zeer storend. Ze gebruiken het ook echt als scheldwoord naar elkaar* (zelfstandig ondernemer, in Heemskerk).
- *Songfestival muziek is toch jouw muziek?* Zei mijn collega. Dit viel fout bij mij omdat ik moe was, andere keren was het geen probleem (werkt in de handel, op Schiphol).
- *Collega's. Grapjes worden aan lopende band gemaakt. Soms grappig en soms niet* (werkt in media-branche, in Haarlem).

Tabel 7. Heeft u zelf de afgelopen zes maanden op uw werk nog andere vormen van intolerantie of discriminatie ervaren?

	2013 Abs	2013 %	2010 Abs	2010 %
Nee	43	98%	28	97%
Ja	1	2%	1	3%
Totaal	44	100%	29	100%

Het aantal mensen dat op het werk te maken heeft gehad met intolerantie of discriminatie is erg laag, één op de 44 respondenten heeft hiermee zelf te maken gehad. De respondent licht toe dat het om discriminerende opmerkingen van klanten gaat en dat hij ze hier op aangesproken heeft. In 2010 heeft eveneens één respondent hiermee te maken gehad. Uit bovenstaande tabellen blijkt dat op het werk een zeer beperkt aantal mensen te maken heeft gehad met vervelende grapjes en/of discriminatie.

We mogen op grond van de kleine aantallen niet concluderen dat er een verband is tussen de verminderde openheid over de seksuele geaardheid en het minder wordende aantal incidenten in de loop der tijd. We kunnen dit in een volgend Pink Panel uitgebreider onderzoeken.

d. Uitgaan

Grafiek 10. Hoe vaak gaat u gemiddeld uit (kroeg, concert, club, discotheek etc)?

In 2008 ging ongeveer een derde van de respondenten elke week minimaal één keer uit, in 2010 is dit percentage gedaald naar 20%. In 2013 ligt dit percentage rond de 25%. Een groter percentage gaat ongeveer één keer per maand uit (respectievelijk 42%, 46% en 30%). De anderen gaan nog minder uit of helemaal niet.

Tabel 8. Indien van toepassing. Heeft u zelf de afgelopen zes maanden rond het uitgaan intolerantie of discriminatie ervaren op grond van uw seksualiteit?

	2013 Abs.	2013 %	2010 Abs.	2010 %	2008 Abs.	2008 %
Nee	45	92%	31	91%	24	73%
Ja, één keer	4	8%	2	6%	7	21%
Ja, meerdere keren	0	0%	1	3%	2	6%
Totaal	49	100%	34	100%	33	100%

Ruim 90% van de respondenten heeft de afgelopen zes maanden geen intolerantie of discriminatie ervaren op grond van haar/zijn seksualiteit bij het uitgaan. Dit betekent dat de overige, bijna 10%, respondenten hier wel ervaring mee hebben gehad. Hierbij ging het om schelden, bedreigingen of ander agressief gedrag. Het is niet precies bekend waar dit soort incidenten zich hebben voorgedaan. Amsterdam en Haarlem werden echter meermalen genoemd. Het is opvallend dat het aantal personen dat hier ervaring mee heeft, gedaald is ten opzichte van 2008.

We dienen in ogenschouw te nemen dat de Pink Panel respondenten vooral in de leeftijdscategorieën 30+ en 60- zitten. De uitkomsten over het uitgaansgedrag en de bijbehorende ervaringen zeggen niets over de uitgaanservaringen van jongeren (-30).

Algemene opmerkingen over intolerantie en uitgaan:

- *Vanwege mijn huidskleur merk ik binnen de homoscene een intolerantie naar mij toe.*
- *Jongens die respectloos blijven kijken als ze meisjes zien zoenen met elkaar.*

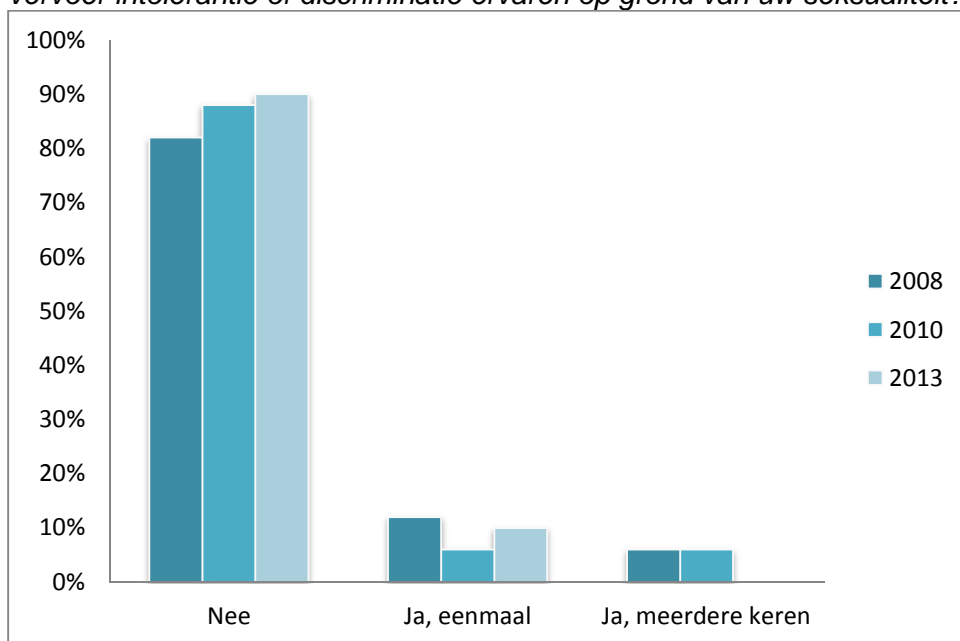
e. Openbare ruimte: op straat, in winkels en in het openbaar vervoer

90% van de respondenten heeft de afgelopen zes maanden geen intolerantie of discriminatie ervaren op straat, in winkels of het openbaar vervoer op grond van haar/zijn seksualiteit. Dit betekent dat ongeveer 10% hiermee wel te maken had.

Het ging hierbij om discriminerende opmerkingen en schelden. Amsterdam en Haarlem worden beiden tweemaal genoemd, Velsbroek eenmaal.

Als we naar de percentages kijken zien we dat steeds minder respondenten hiermee te maken hebben gehad. In absolute aantallen gaat het om zes van de 33 in 2008 tegenover vijf van de 51 respondenten in 2013 die discriminatie of intolerantie hebben ervaren.

Grafiek 11. Heeft u zelf de afgelopen zes maanden in winkels, op straat of in het openbaar vervoer intolerantie of discriminatie ervaren op grond van uw seksualiteit?

f. Sportvereniging

Er is in dit onderzoek ook gevraagd naar het lidmaatschap van een sportvereniging en hoe veilig men zich voelt om daar voor haar of zijn seksuele geaardheid uit te komen. Van de 51 respondenten die antwoord geven op deze vraag zijn er 14 lid van een sportvereniging (28%), de anderen zijn dit niet.

Van deze 14 respondenten geven er 10 (71%) aan dat de algemene sfeer bij de sportvereniging veilig genoeg is om openlijk uit te komen voor haar/zijn lesbische, homo- of biseksuele geaardheid. Eén respondent geeft aan van niet en de overige drie laten dit afhangen van de persoon of de situatie.

Vanwege het kleine aandeel respondenten dat lid is van een sportvereniging (wat toeval is of mogelijk ook iets zegt?), kunnen we hier geen conclusies aan verbinden.

g. Haarlem Roze Stad

Het jaar 2012 stond in het teken van Haarlem Roze Stad met Roze Zaterdag op 7 juli als hoogtepunt. De organisatoren waren onder meer van mening dat LHBT-ers in Haarlem te weinig zichtbaar zijn en dat er daarom ook weinig geluiden over intolerantie naar boven komen.

Citaat van één van de organisatoren van Haarlem Roze Stad:

'Tolerantie in deze stad is flinterdun. Als we in 2012 deze materie beter onder de aandacht kunnen brengen, dan mag je verwachten dat de verborgen discriminatie aan het licht komt.'

In 2012 is Haarlem uitgeroepen tot Roze Stad. Het te verwachten effect van Haarlem Roze Stad (HRS) was dat homoseksuelen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders in de stad op allerlei terreinen steeds zichtbaarder zouden worden.

Tijdens de raadscommissie Samenleving van de gemeente Haarlem op 21 juni 2012 presenteerde het BD haar rapport *'Trend of Incident? Over vijandigheid tegen homoseksuele*

*mannen en lesbische vrouwen in Nederland en Kennemerland*². Dit rapport werd beschouwd als een nulmeting, een beschrijving van de roze stand van zaken in Haarlem in 2011. Aan de hand van deze nieuwe Pink Panel meting en het aantal discriminatieklachten op grond van seksuele geaardheid in 2012 van Bureau Discriminatiezaken (zie hoofdstuk 3) zouden we willen vaststellen of bovenstaand citaat al dan niet klopt. In het hoofdstuk conclusies gaan we hier nader op in.

Om inzicht te krijgen in de betrokkenheid van de Pink Panel respondenten met HRS zijn hen enkele vragen over de activiteiten in het kader van Haarlem Roze Stad voorgelegd.

Tabel 9. Bent u bekend met één of meerdere activiteiten van Haarlem Roze Stad in 2012, zoals Roze Zaterdag? (één antwoord mogelijk)

	2013 Abs	2013 %
Ja, ik heb meerdere activiteiten bijgewoond (en sommigen waren vrijwilliger)	38	75%
Ja, ik heb één activiteit bijgewoond	6	11%
Ja, ik heb er over gelezen/gehoord	8	15%
Nee, ik weet hier niets van	1	1%
Totaal	51	100%

64% van de respondenten heeft meerdere activiteiten rondom HRS bijgewoond, 11% heeft één activiteit bijgewoond.

Tabel 10. Heeft u het idee dat u door de activiteiten van Haarlem Roze Stad zelf meer open kunt zijn over uw seksuele geaardheid?

	2013 Abs	2013 %
Ja zeker, homoseksualiteit is meer zichtbaar en ik kan daardoor ook meer open zijn over mijn geaardheid.	12	23%
Ja misschien, ik ben hierdoor wel meer open over mijn geaardheid	5	9%
Nee, de activiteiten van Haarlem Roze Stad zijn niet van invloed (geweest) op mijn openheid over mijn geaardheid.	30	57%
Nee, doordat homoseksualiteit meer zichtbaar is, kan ik minder open zijn over mijn geaardheid.	0	0%
Anders (zie antwoorden onder tabel)	6	13%
Totaal	53	100%

Toelichting 6x keer antwoord 'anders' (citaten):

- *Op Roze Zaterdag wel, maar een week later ben ik weer net zo gereserveerd als anders.*
- *Ik heb niet het idee dat ik nu meer mezelf durf te zijn dan als ik al deed. Ik merk wel dat veel mensen positiever over homo's praten.*
- *Nee, HRS is niet van invloed (geweest) op mijn openheid over mijn geaardheid. Ik kan mij wel voorstellen dat de drempel voor andere LHBT's de drempel om uit de kast te komen en open te zijn naar omgeving door de activiteiten van Haarlem Roze Stad 2012 verlaagd zou kunnen zijn.*
- *Door HRS ben ik me bewuster van wanneer ik wel/niet mijn geaardheid kenbaar maak, dus ook waar dit het geïnternaliseerde deel ervan betreft.*
- *Anderen begonnen er eerder over, onder andere door het roze breien.*

² Bureau Discriminatiezaken Kennemerland, november 2011

Er is sprake van een hoge betrokkenheid en bekendheid met HRS activiteiten. Hoewel het merendeel van de respondenten aangeeft dat de activiteiten van HRS niet van invloed zijn geweest op de openheid over haar of zijn geaardheid geeft een aanzienlijk deel (bijna een derde) aan dat dit (misschien) wel het geval is geweest. We mogen constateren dat de HRS activiteiten in ieder geval op een deel van de LHBT's gevoelsmatig een positief effect heeft gehad.

3. Discriminatieklachten op grond van (homo) seksuele gerichtheid

Het aantal discriminatieklachten op grond van (homo)seksuele gerichtheid in Kennemerland is in 2012 bijna verdrievoudigd. Het Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD) registreerde 28 klachten in 2012 tegenover 10 in het jaar ervoor. De toename (ook relatief) is opvallend te noemen, zeker als we kijken naar de afgelopen tien jaar. De meeste meldingen zijn afkomstig van homoseksuele mannen die zijn uitgescholden en/of bedreigd.

Tabel 11. Geregistreerd aantal klachten en meldingen bij het BD 2003-2012

	Totaal aantal discriminatie klachten	Klachten op grond van (homo)seksuele gerichtheid	% Aandeel (homo)seksuele gerichtheid van het totaal
2003	174	5	3%
2004	207	4	2%
2005	207	9	4%
2006	218	11	5%
2007	211	9	4%
2008	303	17	6%
2009*	204	9	6%
2010	205	9	4%
2011*	158	10	6%
2012	213	28	13%

* Incomplete politiecijfers

Hoewel het om kleine aantallen gaat, is er sprake van een stijging in de gemeenten Haarlem, Velsen en Heemstede. In de gemeente Haarlemmermeer is het aantal incidenten ongeveer gelijk gebleven.

Gemelde incidenten met de discriminatiegrond (homo)seksuele gerichtheid vinden het meeste plaats in de eigen buurt/wijk en in de openbare ruimte. Andere maatschappelijke terreinen zoals privé sfeer en media en reclame scoren relatief hoog in 2012 en de arbeidsmarkt staat op de vijfde plaats.

Er doet zich vaak bedreiging of mishandeling voor. Bij 12 van de 28 incidenten (43%) is hier sprake van. In de andere zaken in 2012 betreft het vooral schelden/vijandige bejegening. Gevallen van omstreden behandeling, zoals het mislopen van een promotie op het werk of anders behandeld worden in winkels of horeca, worden niet gemeld. Het aandeel geweld ligt hoger in vergelijking met de andere discriminatiegronden waarbij geweld veel minder vaak een rol speelt.

De oorzaken van de toename van het aantal meldingen in 2012 zijn niet precies bekend, maar het kan te maken hebben met media aandacht voor homoseksuele stellen die door hun burens zijn weggepest in Utrecht en Den Haag. In september 2011 opende de Gay krant een meldpunt voor homo-vijandigheid, ook dit heeft in de periode erna veel publiciteit gegenereerd. Daarbij reageert ook de politie alerter als het gaat om 'homo-vijandigheid'. Aan de hand van deze cijfers kunnen we niet zeggen dat er meer discriminatie is in Kennemerland. Wel lijkt er sprake te zijn van toegenomen meldingsbereidheid van LHBT's.

Voor meer informatie verwijzen we naar het factsheet *Discriminatieklachten op grond van homoseksuele gerichtheid*³. Ook te downloaden op de website www.bdkennemerland.nl

³ Bureau Discriminatiezaken Kennemerland, april 2013

4. Benchmarking Utrecht, Amersfoort en Haarlem

In de gemeenten Utrecht en Amersfoort⁴ hanteren ze dezelfde Pink Panel methodiek als in Haarlem/Kennemerland. Het betreffende antidiscriminatiebureau Art.1 Midden Nederland heeft de naam, het beeldmerk en de methodiek overgenomen van het BD. Ook worden er vergelijkbare vragen gesteld, echter wel aangepast in overleg met de lokale belangenbehartigers.

Over het Pink Panel hebben wij regelmatig overleg met het antidiscriminatiebureau Art.1 Midden Nederland, ook worden de data sinds kort uitgewisseld. Hierdoor zijn we in staat om ervaringen van LHBT's in de drie steden Haarlem, Utrecht en Amersfoort met elkaar te vergelijken en beter te duiden.

Helaas zijn de vragen tussen Utrecht/Amersfoort en Haarlem niet altijd even goed vergelijkbaar meer, mede door aanpassingen naar de regionale situatie, of in opdracht van de betreffende gemeente.

In dit hoofdstuk hebben wij de resultaten van het Pink Panel omwille van de vergelijkbaarheid toegespitst op Haarlem, dus niet op Kennemerland in zijn geheel.

Aantal deelnemers

Het aantal Pink Panel deelnemers is per stad zeer verschillend. Het aantal deelnemers is in Utrecht met circa 30 opvallend laag. Dit heeft volgens het betreffende antidiscriminatiebureau te maken met de gesloten cultuur van de LHBT's en vooral hun organisaties aldaar. Aan het Pink Panel in Haarlem nemen bijna 50 LHBT's deel (ruim 90 in heel Kennemerland). Het Pink Panel in Amersfoort heeft ruim 90 deelnemers. In Amersfoort is een aantal LHBT-organisaties actief en gericht op samenwerking. Haarlem kan in vergelijking hiermee en zeker gezien de actieve organisaties, dus beter.

Respons Utrecht, Amersfoort en Kennemerland

De respons van de verschillende Pink Panels verschilt, maar ligt rond de 70%.

In Utrecht is in 2011 een Pink Panel onderzoek gehouden over de eigen wijk. Hierbij hebben 18 van de 27 Pink Panel deelnemers de vragenlijst ingevuld. Dit is een respons van 67%. In 2010 hebben in Amersfoort 70 van de 97 Pink Panel deelnemers meegedaan aan het onderzoek: een respons van 72%. Ten slotte, in Haarlem hebben in de meest recente meting van januari 2013 38 van de 48 Pink Panel deelnemers deelgenomen aan het onderzoek. Dit is een respons van 79%.

Haarlem scoort het hoogste met bijna 80%. Het aandeel Haarlemmers bij de laatste Pink Panel meting is hoog. Waarschijnlijk omdat zij zich recent hebben aangemeld (tijdens het Roze jaar) en dus bereid zijn om mee te werken aan het onderzoek.

Veiligheid in eigen wijk Haarlem en Amersfoort

De resultaten in Haarlem en Amersfoort met vragen over de eigen wijk zijn het beste met elkaar te vergelijken.

De vragen zijn net iets anders gesteld maar de uitkomsten geven een indicatie die als vergelijking kan dienen.

- *Hoe veilig voelt u zich om in uw eigen wijk uit te komen voor uw lesbische, homo- of biseksuele geaardheid (2013)?* In Haarlem voelt 79% van de respondenten zich (zeer) veilig, 8% voelt zich niet zo veilig en 5% voelt zich (zeer) onveilig om voor haar of zijn geaardheid uit te komen. 5% weet het niet.
- *Voelt u zich veilig in uw eigen buurt?* In Amersfoort zegt 77% ja, ik voel me (zeer) veilig, soms niet zo veilig zegt 21% en 1% voelt zich (helemaal) niet veilig.

⁴ Aantal inwoners Utrecht en Amersfoort respectievelijk 322.000 en 150.000.

De veiligheidssituatie in Haarlem lijkt in grote lijnen hetzelfde te worden beleefd als in Amersfoort.

Openlijk uitkomen voor geaardheid in eigen wijk in Haarlem en Amersfoort

Hoe openlijk komen LHBT's in Amersfoort en Haarlem in hun eigen wijk uit voor hun seksuele geaardheid en heeft men daar de afgelopen tijd discriminatie ervaren? Bij Haarlem kijken we naar de metingen van 2010 en 2013. In Amersfoort is alleen in 2010 gemeten.

Tabel 12. Komt u in uw eigen straat en wijk openlijk uit voor uw homo- of biseksualiteit?

	HLEM 2013 Abs	HLEM 2013 %	HLEM 2010 Abs	HLEM 2010 %	AFOORT 2010 Abs	AFOORT 2010 %
Ja	27	73%	29	88%	43	67%
Nee	4	11%	0	0%	5	8%
Afhankelijk van situatie/personen	6	16%	4	12%	16	25%
<i>Totaal</i>	<i>37</i>	<i>100%</i>	<i>33</i>	<i>100%</i>	<i>64</i>	<i>100%</i>

In Haarlem komt 73% van de respondenten in 2012/2013 in de eigen straat of wijk uit voor haar of zijn seksuele geaardheid. We zien een afname ten opzichte van 2010. Meer mensen komen hier niet openlijk voor uit of laten het afhangen van de situatie of de persoon. In Amersfoort ligt dit percentage lager: 67% komt hiervoor openlijk uit, een hoger percentage laat het afhangen van de situatie of personen, namelijk een kwart van de respondenten. Een vergelijkbaar percentage als in Haarlem komt niet openlijk uit voor zijn of haar geaardheid (8%).

Tabel 13. Heeft u de afgelopen zes maanden/twee jaar in uw straat of wijk intolerantie of discriminatie ervaren vanwege uw homo- of biseksualiteit?

	HLEM 2013 Abs	HLEM 2013 %	HLEM 2010 Abs	HLEM 2010 %	AFOORT 2010 Abs	AFOORT 2010 %
Ja	6	17%	5	15%	17	24%
Nee	30	83%	28	85%	53	76%
<i>Totaal</i>	<i>36</i>	<i>100%</i>	<i>33</i>	<i>100%</i>	<i>70</i>	<i>100%</i>

In Amersfoort is gevraagd naar incidenten met een discriminatoir karakter in de afgelopen twee jaar, terwijl in Haarlem de vraag is gesteld over de afgelopen zes maanden. Dit maakt vergelijkbaarheid lastig. Het zou kunnen dat over een langere tijdsperiode (twee jaar ten opzichte van zes maanden) meer incidenten plaatsvinden, en dat ook meer verschillende mensen hiermee te maken krijgen.

In Haarlem heeft de overwegende meerderheid (circa 85%) de afgelopen zes maanden in de eigen straat of wijk geen intolerantie of discriminatie ervaren vanwege haar/zijn seksuele geaardheid. Dit percentage is de afgelopen jaren ongeveer gelijk gebleven. Toch zegt een relatief hoog aantal, 15-17% van de respondenten, dit wel te hebben ervaren. Dit percentage is eveneens ongeveer gelijk aan voorgaande jaren. Voor de absolute aantallen geldt dit ook: circa 6 mensen in Haarlem hebben last gehad van intolerantie of discriminatie.

In Amersfoort ligt het percentage van mensen dat te maken heeft gehad met discriminatie hoger (24%). In Amersfoort hadden 17 personen te maken met incidenten.

Hand in hand lopen en veiligheid gemeente in Haarlem en Utrecht

Het hand in hand lopen wordt hier gebruikt als symbool voor het openlijk uitkomen voor een relatie met de ander, en als dat geen problemen oplevert dan kan dat worden gebruikt als een indicatie voor een gevoel van veiligheid.

Op de stelling: *in mijn wijk kunnen homoseksuelen hand in hand lopen*, antwoordt in Haarlem 42% (helemaal) mee eens, in Utrecht ligt dit percentage lager (22%). Een groter deel van de respondenten in Haarlem (29%) dan in Utrecht (11%) kan deze vraag niet beantwoorden. In Haarlem is 28% het hiermee niet eens, terwijl dit in Utrecht 66% is.

De stelling: *in mijn gemeente zijn de meeste straten veilig voor homoseksuelen*, is lastig te interpreteren. Circa een kwart van de respondenten in zowel Haarlem als Utrecht heeft hierover geen mening. In Haarlem is 54% van de respondenten het hiermee eens, terwijl dit in Utrecht 39% is.

Al met al lijkt het veiligheidsgevoel in Utrecht lager dan in Haarlem. Hoewel we ook hier voorzichtig dienen te zijn met conclusies vanwege de kleine aantallen respondenten.

4. Conclusies

Over het onderzoeksinstrument Pink Panel

Het Pink Panel is een uniek signaleringsinstrument. Over LHBT's in Kennemerland, hun veiligheidsbeleving en ervaringen met discriminatie was weinig bekend. Sinds 2008 wordt het onderzoek jaarlijks herhaald en groeit het inzicht in hoe veilig LHBT's zich voelen om voor hun seksuele geaardheid uit te komen, zowel in de eigen wijk als op het werk, maar ook op andere maatschappelijke terreinen. Eveneens komt naar voren dat een bepaalde groep LHBT's structureel last heeft van discriminerende uitingen zoals pesten, schelden, ongelijke behandeling of geweld. We hebben nu enkele jaren in beeld en zien soms verschuivingen. De toekomst zal uitwijzen of bepaalde ontwikkelingen doorzetten of afzwakken. Het is dus belangrijk dat het onderzoek wordt gecontinueerd.

Vanwege de lage aantallen respondenten is het onderzoek niet representatief. We streven daarom naar vergroting van het aantal respondenten van het Pink Panel. Circa 300 deelnemers in verschillende leeftijdscategorieën is statistisch gezien representatief te noemen. Het is belangrijk dat zoveel mogelijk belanghebbenden, gemeenten, COC Kennemerland, Gay-Haarlem en gay café's meehelpen bij het werven van deelnemers.

In het huidige onderzoek missen we soms de verklaringen voor de uitkomsten, dit heeft te maken met de enquêtevorm en het type vragen. In de toekomst kunnen we er voor kiezen om met behulp van aanvullende onderzoeksmethodieken zoals diepte-interviews of groepsdiscussies, meer verdiepend en/of verklarend onderzoek te doen.

Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek

Hoewel we moeten blijven benadrukken dat het om kleine aantallen gaat, willen we voorzichtig constateren dat er sprake lijkt te zijn van een positieve ontwikkeling: het gevoel van veiligheid in Kennemerland lijkt te zijn toegenomen.

Het aandeel respondenten dat in zijn of haar directe omgeving steeds meer verhalen hoort over intolerantie jegens LHBT's is gedaald. Ook hebben minder mensen het afgelopen jaar intolerantie ervaren en geeft een hoger aandeel aan dat de intolerantie minder is geworden (20% versus 3% in voorgaande jaren).

De toename van het veiligheidsgevoel is verder gemeten aan de hand van de stellingen:

- In mijn wijk kunnen homoseksuelen hand in hand lopen.
- In mijn gemeente zijn de meeste straten veilig voor homoseksuelen.
- Vindt u dat uw gemeente het afgelopen jaar onveiliger is geworden voor LHBT's?

Of het nu gaat om hand in hand lopen of het gevoel dat de eigen gemeente veiliger is geworden: het lijkt de goede kant op te gaan volgens de Pink Panel respondenten.

Meer respondenten dan in voorgaande jaren menen dat zij veilig hand in hand kunnen lopen in hun eigen wijk. Dit geldt ook voor het gevoel dat de eigen gemeente minder onveilig is geworden. De helft is het hier mee eens, ongeveer een kwart kan het niet inschatten.

Desondanks betekent dit nog steeds dat ruim een derde van de respondenten meent dat zij in hun eigen wijk niet hand in hand kunnen lopen. En circa een vijfde het gevoel heeft dat hun gemeente onveiliger is geworden voor LHBT's.

Toegenomen aantal discriminatieklachten

Maar we zien in 2012 een opvallende toename van het aantal discriminatieklachten dat is geregistreerd door het BD.

Dit lijkt tegenstrijdig met elkaar. De stijging van het aantal discriminatieklachten is echter vooral een indicatie van de toegenomen meldingsbereidheid. Of de discriminatie zelf is toegenomen kunnen we aan de hand van de gemelde klachten niet concluderen.

Voordat we conclusies kunnen trekken zullen we de ontwikkelingen de komende jaren moeten afwachten.

In de eigen wijk

De meerderheid van de respondenten heeft geen problemen in de eigen wijk, er is sprake van een redelijk stabiele situatie. In 2013 voelt 75% zich veilig genoeg om uit te komen voor haar of zijn seksuele geaardheid in de eigen wijk.

Echter, ieder meetjaar meldt tussen de 12 en 15% wèl problemen te hebben en dan is er sprake van meerdere discriminatie incidenten per persoon. Dit kan gaan om schelden, pesten of mishandeling. Er worden 23 incidenten gemeld door acht personen, twee personen willen of overwegen te verhuizen.

Combineren van vragen

Er zijn acht respondenten van het onderzoek die het zowel met stelling A (*In mijn wijk kunnen homoseksuelen hand in hand lopen*) als met stelling B (*in mijn gemeente zijn de meeste straten veilig voor homoseksuelen*) (helemaal) oneens zijn. Zij menen dat homoseksuelen in hun wijk niet hand in hand kunnen lopen en tevens denken zij niet dat de meeste straten in hun gemeente veilig zijn voor homoseksuelen.

Zij hebben het over de volgende gemeenten: Haarlem (5x), Velsen, Zandvoort en Beverwijk. In de bijlage staat een overzicht met postcode-gebieden.

Naar aanleiding van deze uitkomsten over de eigen wijk kunnen we bekijken of er aanvullend kwalitatief onderzoek moet worden verricht. Aan de hand van gesprekken met betrokken partijen zoals wijkagenten, bewonersgroepen, welzijnsinstellingen, woningcorporaties, wijkraden en gemeente kunnen ideeën worden verzameld om de veiligheid voor LHBT's in bepaalde wijken te verbeteren.

Op het werk

De LHBT-respondenten melden minder of bijna geen incidenten op het werk. Op het werk lijkt men terughoudender geworden over de seksuele geaardheid. Het aantal mensen dat dit laat afhangen van de personen of situatie is de laatste jaren toegenomen. We kunnen hier niet direct een relatie leggen, maar de grotere terughoudendheid is een onderwerp dat om meer onderzoek vraagt en waarover we in een volgende meting wellicht verdiepende vragen kunnen stellen.

Overige maatschappelijke terreinen

De uitkomsten bij de andere maatschappelijke terreinen geven wat minder handvatten.

We zien een afname van eigen ervaren incidenten tijdens het uitgaan. Deze ontwikkeling is in 2010 in gang gezet. Ruim 90% van de respondenten heeft de afgelopen zes maanden geen intolerantie of discriminatie ervaren op grond van haar/zijn seksualiteit bij het uitgaan. Dit betekent dat de overige, bijna 10%, respondenten hier wel ervaring mee hebben gehad. Hierbij ging het om schelden, bedreigingen of ander agressief gedrag. Het is niet precies bekend waar dit soort incidenten zich hebben voorgedaan. Amsterdam en Haarlem werden echter meermalen genoemd.

Let op: grootste groep respondenten is tussen de 35-50 jaar. Deze groep is niet representatief voor uitgaanspubliek.

Van de respondenten heeft 90% de afgelopen zes maanden geen intolerantie of discriminatie ervaren op straat, in winkels of het openbaar vervoer op grond van haar/zijn seksualiteit. Dit betekent dat ongeveer 10% hiermee wel te maken had. Het ging hierbij om discriminerende opmerkingen en schelden. Amsterdam en Haarlem worden beiden tweemaal genoemd, Velsbroek eenmaal.

Het percentage respondenten dat hiermee te maken heeft gehad is de afgelopen jaren gedaald.

Een zeer beperkt aantal respondenten is lid van een sportvereniging. Van de 51 respondenten die antwoord geven op deze vraag zijn er 14 lid van een sportvereniging (28%), de anderen zijn dit niet. Ook voor dit maatschappelijk terrein geldt: aanvullend onderzoek zou interessant kunnen zijn, maar dan dient dit op een veel grotere schaal te worden aangepakt en wellicht per type sport, bijvoorbeeld voetbal of een andere teamsport waarbij het vermoeden heerst dat de algemene sfeer niet erg LHBT-vriendelijk is.

In dit onderzoek wordt het onderwijs buiten beschouwing gelaten. Het Pink Panel is een onderzoek onder volwassenen. Uit recente cijfers⁵ van het Sociaal Cultureel Planbureau komt de hoge mate van onveiligheid in het onderwijs echter weer naar voren. Nederland springt hier in vergelijking met andere Europese landen niet gunstig uit. Middelbare scholen in Nederland hebben dan ook sinds december 2012 de verplichting om voorlichting te geven over seksuele diversiteit.

Haarlem Roze Stad

We mogen constateren dat de Haarlem Roze Stad-activiteiten (HRS) in ieder geval op een groot deel van de LHBT's gevoelsmatig een positief effect heeft gehad.

Er lijkt sprake van een hoge betrokkenheid en bekendheid met HRS-activiteiten. Hoewel het merendeel van de respondenten aangeeft dat de activiteiten van HRS niet van invloed zijn geweest op de openheid over haar of zijn gaardheid geeft een aanzienlijk deel (bijna een derde) aan dat dit (misschien) wel het geval is geweest.

De goede kant op?

In 2012 is Haarlem uitgeroepen tot Roze Stad. Het te verwachten effect van Haarlem Roze Stad (HRS) was dat homoseksuelen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders in de stad op allerlei terreinen steeds zichtbaarder zouden worden. Mogelijk zou dit kunnen leiden tot een toename van homo-vijandige incidenten.

Het veiligheidsgevoel van LHBT's lijkt op basis van de uitkomsten van het Pink Panel de afgelopen jaren iets te verbeteren. Maar we zien in 2012 een opvallende toename van het aantal discriminatieklachten dat is geregistreerd door het Bureau Discriminatiezaken.

Dit lijkt tegenstrijdig met elkaar. De stijging van het aantal discriminatieklachten is echter vooral een indicatie van de toegenomen meldingsbereidheid en waarschijnlijk een gevolg van veel aandacht voor homo-vijandigheid in de media. Of de discriminatie zelf is toegenomen kunnen we aan de hand van de gemelde klachten niet concluderen.

Wat we wel mogen concluderen is dat ieder jaar een gelijkblijvend, relatief hoog percentage LHBT's in Kennemerland last heeft van discriminatie in de eigen wijk. Dit is een blijvend probleem.

Benchmarking Utrecht, Amersfoort en Haarlem

Het Pink Panel onderzoek in Kennemerland staat niet op zichzelf. In Amersfoort en Utrecht wordt door het collega antidiscriminatiebureau ook onderzoek uitgevoerd volgens de Pink Panel methode (vergelijkbare vragen, digitale vragenlijst, zelfde beeldmerk). We kunnen de resultaten in Kennemerland, in dit geval Haarlem, op enkele punten vergelijken met resultaten in deze gemeenten.

⁵ Acceptatie van homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Nederland, 2013

De respons van de verschillende Pink Panels ligt rond de 70%.

Qua veiligheid in de eigen wijk laten Haarlem en Amersfoort vergelijkbare uitkomsten zien. In Haarlem voelt 79% van de respondenten zich (zeer) veilig, in Amersfoort zegt 77%: *ja, ik voel me (zeer) veilig*.

In Haarlem komt 73% van de respondenten in 2012/2013 in de eigen straat of wijk openlijk uit voor haar of zijn seksuele geaardheid. In Amersfoort ligt dit percentage ook rond de 70%.

In Amersfoort lijken de LHBT's zich ongeveer even veilig te voelen als in Haarlem. Al met al lijkt het veiligheidsgevoel in Utrecht lager dan in Haarlem. Hoewel we ook hier voorzichtig dienen te zijn met conclusies vanwege de kleine aantallen respondenten.

Ervaring of vooroordeel?

Op grond van de antwoorden die de Pink Panel respondenten geven, lijken zij extra alert als het gaat om hangjeugd en personen met een allochtone achtergrond. *Ik woon (on)veilig en dit heeft te maken met...* en kijk naar de woorden die verschijnen in de wordcloud (pagina 17 en 18).

Als gevraagd wordt wie verantwoordelijk is voor de toenemende onveiligheid dan antwoordt een deel van de respondenten dat 'mensen in het algemeen' minder tolerant zijn ten opzichte van homo- en biseksualiteit. Maar een deel wijst daarnaast allochtone jongeren en migrantengroepen aan als partijen die zorgen voor een verminderd veiligheidsgevoel.

We kunnen niet goed achterhalen of de antwoorden worden gegeven op grond van eigen ervaringen of dat vooroordelen mogelijk een rol spelen.

Binnen de homo-gemeenschap merken echter ook enkele respondenten op dat zij zich op grond van hun donkere huid of het feit dat ze transseksueel zijn, soms gediscrimineerd voelen.

Bijlagen

Bijlage 1. Postcode gebied en uitkomsten stellingen

postcode cijfers	woonplaats	hand in hand eigen wijk	gemeente meeste straten veilig
1991	Velsen	nee	nee
2011	Haarlem	nee	ja
2042	Zandvoort	nee	nee
?	Zaanstad	nee	neutraal
1813	Alkmaar	nee	ja
1944	Beverwijk	nee	nee
1961	Heemskerk	nee	ja
2011	Haarlem	nee	nee
2011	Haarlem	neutraal	nee
2013	Haarlem	nee	neutraal
2014	Haarlem	nee	ja
2023	Haarlem	nee	neutraal
2023	Haarlem	neutraal	nee
2024	Haarlem	neutraal	nee
2032	Haarlem	nee	neutraal
2033	Haarlem	nee	nee
2034	Haarlem	nee	ja
2035	Haarlem	nee	nee
2037	Haarlem	nee	nee
2101	Heemstede	nee	ja
2101	Heemstede	nee	ja
2134	Haarlemmermeer	ja	nee
?	Haarlem	nee	nee

Bijlage 2: Citaten van respondenten: factoren, veilig, zeer veilig in eigen wijk.

- *Geen factoren, ik ben wie ik ben*
- *Gewoon zijn wie je bent. Erover praten wanneer het nodig is.*
- *Geen bedreigende stemming, welke stemming ik wel zou voelen als er bepaalde groepen (jongeren) op straat zouden lopen, zoals groepen Marokkanen of groepen rechts-extremisten e.d.*
- *Dat er weinig niet-nederlandse nederlanders in mijn wijk wonen*
- *Centrum, dus genoeg bekenden om mij heen*
- *Moderne wijk*
- *Kanttekening: alleen op weg waar ik woon, de aangrenzende wijk nodigt absoluut niet uit en daar zal ik dan ook niet voor mijn homoseksualiteit uitkomen*
- *Hoe je zelf de burens en anderen benadert.*
- *Ik ben van nature niet 'opvallend gay'. Daarnaast lopen mijn partner en ik niet graag hand in hand. Ik denk dat de buurt waar ik woon weinig kennis heeft over homoseksuelen. Ze staan er wel open voor, als zijnde; acceptatie. maar er is weinig kennis over en er bestaan veel vooroordelen. juist bij de laag opgeleide, autochtone Nederlander.*
- *Flatgebouw, neutraal huis, neutraal gedrag = niet aanstoot geven*
- *In de buurt waar ik woon, voel ik me geaccepteerd als lesbische/bi-seksuele vrouw. Hierbij speelt zeker mee dat ik getrouwd ben en een dochter heb, daarmee wel voldoe aan de Centerparcs-norm, zeg maar.*
- *Tegenover ons woont een lesbisch stel en verderop een homo-stel. Ook die zijn volgens mij geaccepteerd.*
- *Ik woon samen met mijn man. Onze namen staan op de deur. Iedereen in de buurt weet dat we homo zijn. Wij lopen beiden met een oranje hardloophshirtje met de tekst Dutch Gay en Lesbian Athletics op de rug. Ik ben me wel bewust dat er één buurman is die het vermijdt om mij te groeten, maar ik weet niet waarom.*
- *Ik kom niet zo vaak in mijn eigen wijk.*
- *Nette buurt, nette mensen, en ja, eerlijk is eerlijk, weinig Marokkanen.*
- *Bekendheid met de wijk. Ik voel me sterk en veilig in mijzelf, en als ik met mijn vriendin loop nog eens extra.*
- *Rustige wijk met voldoende leefruimte.*
- *Het is een hoofdzakelijk blanke wijk met weliswaar veel jongeren. De ouders zijn tolerant en brengen hun waarden over op hun kinderen.*
- *Onze wijk wordt bewoond door mensen met een bovengemiddeld opleidings- en/of denkniveau*
- *Ik woon in een straat met weldenkende mensen met een bovengemiddeld inkomen. Allemaal koopwoningen. en allemaal blank.*
- *Of ik iemand ken of vaker gesproken heb*
- *Hoog opgeleiden in woonomgeving, stadse cultuur*
- *Langdurige 'relatie' met de naaste burens.*
- *Openheid over homoseksualiteit lijkt geen probleem.*
- *Leuke burens*
- *Nooit problemen ondervonden dus voor mij is het veilig en normaal om open te zijn over mijn geaardheid*
- *Burens contact is goed. Buurteest wordt bezocht samen met mijn vriend.*

Niet zo veilig tot (zeer) onveilig

- *Meerderheid bewoners allochtone afkomst.*
- *Ik weet niet hoe de buurt / wijk reageert op mijn lesbisch zijn en vind het daarom lastig er openlijk over te zijn*
- *Eigen angst voor negatieve reacties.*
- *Ik woon in een wijk met veel buitenlanders, die begrijpen dit niet.*
- *Hangjongeren*
- *Buitenlanders: Polen, Marokkaanse jeugd, mensen uit Shri Lanka*
- *Al zes jaar lang zeer veel last van hangjeugd op 2.70m van onze voordeur.*
- *Ik woon in buurt met veel gedoe, burenruzies en intolerantie naar elkaar. Korte lontjes, veel hangjongeren en sfeerloos. Ook veel troep op de grond.*

Bijlage 3. Algemene opmerkingen en vragen (citaten) naar aanleiding van het onderzoek.

HRS

- *Ik heb het wel als zeer positief ervaren: Haarlem Roze Stad. Heb dit ook zo naar buiten gebracht richting familie, collega's en vrienden.*
- *De activiteiten van Haarlem Roze Stad hebben naar mijn idee in het algemeen wel positief bijgedragen aan zichtbaarheid en acceptatie van homoseksualiteit*
- *Ik was altijd al open over mijn geaardheid. Vind het wel heel positief dat er veel meer aandacht voor was dit jaar.*

Dagelijks leven

- *Ik vind persoonlijk dat je als transseksueel juist het verleden achter je wil laten en gewoon verder wilt met je leven. Ik heb geluk gehad. Ik ben een mooie man geworden en het valt aan mij niet te zien. Als ik nieuwe mensen leer kennen, is het fijn dat ik zelf kan bepalen of ik het wil vertellen of niet.*

Over het Pink Panel

- *Goed dat jullie dit onderzoek zo systematisch doen.*
- *Ik ben geen homo waar je het 'aan kan zien'. Dus vragen over (on)veiligheid in het openbaar vind ik lastig, omdat ik dit niet ervaar.*

Over tolerantie

- *Ik vrees dat ik overkom als iemand die wereldvreemd is, maar ik sta met mijn 74 jaar midden in de wereld. Ik denk dat er tegenwoordig veel opener over homoseksualiteit gesproken wordt. Veel mensen hebben het idee dat het hier het Walhalla voor homo's en lesbo's is. Ik hoor veel meer negatieve dingen over in Nederland geboren en getogen jongeren met ouders die uit een buitenland komen.*
- *Ik ben transgender. En blijkbaar hoor ik er dan bij. Want ik krijg deze lijst. Weet je waar ik de meeste discriminatie voel? Vanuit de homo-gemeenschap! Een openbaring voor mij. Homo's met vooroordelen? Ik wist niet dat ze bestonden. Maar het zijn net mensen.*
- *Mede door het mooie weer was de Roze Zaterdag in Haarlem een grote demonstratie van tolerantie.*
- *Er werd op de dag van Roze Zaterdag Haarlem, hier voor de deur natuurlijk weer flink gepest! en werd mijn partner en mij natuurlijk gevraagd of wij er ook aanwezig waren geweest! Ik heb hen gevraagd of zij er wel waren geweest en het antwoord was: 'lekker flikkers in elkaar trappen'.*
- *Veel LHBT's zijn in min of meerdere mate gewend, lees gehard, tegen discriminerende opmerkingen.*